

Cizí jazyk v mateřské škole. Ano, nebo ne?

Představme si, že bychom mohli hlasovat o tom, zda ve všech mateřských školách zavedeme povinné seznamování dětí s některým cizím jazykem. Určitě by zazněla spousta „pro“ i „proti“. Pojdme se společně zastavit u některých argumentů.

Říká se, že předškolní děti jsou na cizí jazyk ještě malé. Pokud by se jej učily tak, jak si to pamatují mnozí z nás ze svých školních let, tedy biflováním slovíček a gramatických pravidel, pak ano. Na takové metody jsou opravdu předškoláci malí, možná jsou na ně malé i školní děti a pravděpodobně nevyhovují ani dospělým. Mgr. Sylvie Doláková, která se zabývá metodickou podporou učitelům angličtiny, považuje rané seznamování s cizím jazykem za jednoznačně příznivé. „Děti

Bude je to bavit?

Předškolní dítě by samozřejmě moc nebavilo, kdyby seznamování s cizím jazykem nebylo uzpůsobeno jeho potřebám. Co si o formě výuky myslí Jitka Netušilová? „Formu samozřejmě hravou, děti ‚výuka‘ musí především bavit, pak se učí jen jako mimochodem. Pětileté dítě nemůže těšit, když si domů nosí seznam slovíček, která se má do příště naučit.“ Mgr. Doláková doplňuje svůj pohled na věc: „Jazyk dětem nabízíme ve formě her dopl-

ň v předškolním věku nezačínat. Také děti vyrůstající v bilingvním prostředí, kdy každý rodič mluví svým vlastním jazykem, by měly další cizí jazyk „přibrat“ až později, aby nebyly přetížené.

Moc se toho nenaučí. I tak zní argument „proti“. Ano, předškoláci se nenaučí v cizím jazyce číst a psát, to vše přijde později. A také nebudou umět překládat z jednoho jazyka do druhého, ačkoli vědí, že se třeba jablko anglicky řekne *an apple* nebo německy *der Apfel*. Jitka Netušilová říká, že hlavní výhodou je, že dítě se naučí nebát se cizího jazyka. „Dítě v předškolním věku je otevřené cizí řeči, ví, že tomu teď nebo za chvíli porozumí, zvláště když učitel v dostatečné míře využívá názorných pomůcek, doprovází jednotlivá slova a výrazy gesty a pohyby. Naproti tomu když dítě začíná s cizím jazykem teprve ve 3. třídě, už si musí přeložit každé slovíčko a pracně se učí tvořit věty.“ Jitka Netušilová zmiňuje i rodičovská očekávání. „Bohužel některé představy rodičů předškolních dětí jsou nereálné, dítě nebude samo komunikovat v cizí řeči, vnímá ji pasivně, porozumí například pokynu ‚Take your shoes off‘ a bez přemýšlení si zube boty, když je o to požádáno. A nejspíš nebude ani reagovat na otázky typu: ‚Jak se řekne pejsek?‘, ale odpoví *a dog*, když se zeptáme ‚What’s this?‘ a ukážeme na pejska.“ Sylvie Doláková přidává svou zkušenost. „Rodiče by se především měli připravit na to, že neuvidí žádné hmatatelné výsledky – tedy žádný simultánní překlad na zahraniční dovolené – ano, i to občas rodiče očekávají od dětí předškolního věku! Jazyk si děti osvojují hlavně poslechem, takzvaně ladí ucho na zvuk jazyka, výslovnost a intonaci, vnímají obsah jednoduchého sdělení a imitací se je učí používat. Tím eliminují stadium, které je tak známé dospělým studentům – tedy překlad do mateřského jazyka a zpět, když chceme odpovídat. Poslechovým tréninkem děti reagují přirozeně, automaticky. Ještě jednou ale zdůrazňuji, že takové stadium opravdu není vidět a je dobré na to rodiče připravit předem.“

Předpokladem úspěšného učitele cizího jazyka je velmi dobrá úroveň jazyka s vynikající výslovností.

v raném věku vnímají jazyk naprosto jinak než dospělí. Mají totiž schopnost porozumět obsahu textu bez toho, aby musely znát každé slovo. Jsou velice vnímavé vůči neverbálnímu prostředí, které tvoří až 80 % obsahu sdělení. Pokud tedy cizojazyčný text doplníme srozumitelnými doprovodnými aktivitami (obrázky, gesta, výraz obličeje, intonace hlasu), pak budou schopny porozumět obsahu sdělení, aniž by znaly jednotlivá slovíčka. Vnímají obsah jako celek, nikoli jednotlivé části. Proto je také velmi scestné přemýšlet o tom, kolik slovíček by se měly v tomto věku učit v jedné lekci, za měsíc, za rok. Děti slovíčka neloví, reagují na celistvý obsah sdělení. Větu ‚What’s your name?‘ tedy chápou jako textový celek, po němž následuje informace o tom, jak se kdo jmenuje, nikoli tedy jako skupinku izolovaných slov. Pokud nabídneme podobný ucelený text starším dětem, zablokují se ve chvíli, kdy narazí na první neznámé slovíčko, a nemohou pokračovat. To u malých dětí nehrozí.“ Její názor sdílí i Jitka Netušilová, lektorka angličtiny v mateřské škole a majitelka internetového obchodu Angličtina-Hry.cz. „Výhodu vidím především v jejich vnímání cizího jazyka. V předškolním věku se ho učí snadněji, jako mateřský jazyk, to znamená, že napodobují ve všem učitele, neučí se jen slovíčka, ale vnímají věty jako celek, brzy jim rozumí a hlavně se lehce učí správné výslovnosti.“

něných rytmickými říkadly, písničkami, při poslechu pohádek, v nejrůznějších vzdělávacích oblastech – povědomí o světě kolem nás, matematické operace, pohybové chvílky, komentáře při běžných činnostech, jako jsou sebeobsluha, hry, přesuny v prostoru, vycházky, jídlo. Děti se nedokážou učit slovíčka a sestavovat z nich věty. Ale obměnou klíčových výrazů dokážou zvládnout dokonce základy gramatiky. Příkladem může být třeba známá písnička *Three little monkeys are jumping in the bed...* Druhý den se děti ptáme, co asi opičky dělají: ‚Are they still jumping? Aren’t they tired?‘ Děti navrhnou jinou aktivitu, například: ‚Three little monkeys are singing/sleeping/reading in the bed.‘“

Nebude to pro něj moc těžké? I na to se můžeme ptát. A můžeme se setkat s dětmi, pro které je seznamování s cizím jazykem v předškolním věku opravdu těžké a bylo by lepší je odložit na později. Tato „kontraindikace“ se týká především dětí s velmi těžkými vadami řeči. Dyslalie neboli chybná výslovnost jedné či několika hlásek nebývá na závadu a samozřejmě je dobré každý individuální případ konzultovat s logopedem. Pokud ale dítě trpí opožděným vývojem řeči nebo má například dysfázii, což jsou poruchy, které může diagnostikovat klinický logoped většinou ve spolupráci s psychologem a neurologem, je lepší s cizím jazykem

Kde najít učitele?

MUDr. František Koukolík říká, že neexistuje univerzální recept, jak děti učit cizí jazyk. Jednu

Namalovala Katrinka Vlášková, MŠ Kostelec

obecnou radu ale nabízí. Děti by podle jeho názoru měl s cizím jazykem seznamovat člověk, kterého má dítě rádo. To je první, základní lidský požadavek. Co dalšího by měl učitel splňovat? „Předpokladem úspěšného učitele cizího jazyka je velmi dobrá úroveň jazyka s vynikající výslovností,“ tvrdí Sylvie Doláková. „Ten, kdo pracuje s malými dětmi, musí pružně reagovat na vzniklé situace a tedy umět jazyk správně prezentovat, zjednodušovat bez chyb, poskytovat správný model jazyka i výslovnosti, aby děti měly správný vzor. Dalším přínosem je kreativita, schopnost improvizovat, nadchnout, vymýšlet nové možnosti procvičování jazyka.“ Jitka Netušilová doplňuje, že by měl být hravý.

Co s tak malými dětmi budu dělat? I na to se můžeme zeptat jak sami sebe, tak zkušených lektorek. „Při seznamování dětí s angličtinou používám vše, u čeho si s dětmi vyprávíme: karty s obrázky, maňásky, stolní hry na principu lota nebo pexesa, obrázkové knížky, nejlépe různá leporela s pohyblivými obrázky,“ říká Jitka Netušilová. „Nesmím zapomenout na anglické písničky. Doporučuji nepouštět je z přehrávače, ale sami je s dětmi zpívat a zároveň předvádět.“ Co se osvědčilo Mgr. Dolákové? „Děti se učí při každodenních činnostech, při hrách, při kreslení, při pohybových chvílích, při všem, co obvykle ve školce dělají. Rozhodně nedoporučuji postup, kdy se vyhlásí nástup na angličtinu, od té chvíle se hovoří anglicky

a po předepsaných dvaceti, třiceti minutách se skončí. Při aktivitách doporučuji používat co nejvíce hraček, běžných předmětů, které najdete kolem sebe, využijte loutky, maňásky, omezeně obrázky. Dvojměrné obrázky nedokážou symbolizovat skutečnost, děti nejsou schopny vnímat obrázek jako odraz skutečnosti. Loutky nebo maňásky přibíráme do hry jako partnery pro komunikaci, aby děti měly příležitost vnímat autentický rozhovor v cizím jazyce. Přínosný je pro děti i poslech či sledování pohádek v cílovém jazyce, při nichž děti dokážou vnímat neuvěřitelné množství informací, aniž by rozuměly každému slovu.“

Mám ve třídě hodně dětí. To je také argument, který musíme zvážit. A pokud není možné třídu rozdělit, nemůžeme vytvořit adekvátní podmínky pro seznamování s cizím jazykem. Podle zkušených lektorek by skupinky, s nimiž pracujeme, neměly čítat více než 12 dětí. Jitka Netušilová si myslí, že ideální je šest až osm dětí, Sylvie Doláková uvádí maximální počet 12 dětí. „Při výchovně-vzdělávací práci je možno pracovat s celou skupinou v průběhu celého dne, ale musí zde být prostor pro práci ve skupince po určitou dobu vyčleněnou pro intenzivní práci s jazykem. Pokud se organizačně podaří zabezpečit střídání dvou skupinek v rámci celé třídy, máme vyhráno.“

Nebude lepší rodilý mluvčí? Ano, ale není to úplně bezpodmínečné. Pokud učitelka umí

daný jazyk opravdu dobře a má precizní výslovnost, může rodilého mluvčího velmi dobře nahradit. „Je skvělé, když se děti mohou setkat s autentickým zvukem jazyka, ale měly by také dostat možnost se domluvit, když nastane problém,“ míní Sylvie Doláková. „Rodilý mluvčí v kombinaci s českým učitelem nebo aspoň asistentem pro danou chvíli je ideální kombinace, bohužel v našich podmínkách téměř nemožná. Snad už konečně někdo důležitý pochopí, že investice do vzdělávání dětí je ten nejlepší krok, který může společnost udělat. Proč jen bezmezně obdivujeme skandinávské výsledky výuky jazyka a nepřijmeme stejně efektivní výukový model? Proč nenabídneme dětem možnost se s jazykem setkávat v běžném životě, v televizi, v rozhlasu, kolem sebe? Proč neinvestujeme do kvalitní přípravy učitelů? Až si někdo na důležitém místě uvědomí, že toto je začátek úspěchu, můžeme se těšit na lepší výsledky.“ Svou zkušenost s rodilými mluvčími nabízí také Jitka Netušilová. „Pokud má rodilý mluvčí s dětmi zkušenosti, je to ideální stav a jako rodič bych si nemohla přát více. Byla jsem ale i svědkem situace, kdy se rodilý mluvčí choval ke tříletým dětem jako k daleko starším, například na první hodině si s nimi chtěl potřásat rukou a objímat je a nenapadlo ho, že k takovému seznamování menší děti daleko raději uvítají různé maňásky a plyšáky.“

Mgr. Marie Těthalová